

Huvudman
kontaktcenter@helsingborg.se

2018-03-05
Dnr 400-2016:11433

Rektor
john.horvat@helsingborg.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolbibliotek som
pedagogisk resurs vid Mörarps skola i Helsingborgs
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Syftet är att granska om och hur skolan använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevers lärande.

De övergripande frågeställningarna är:

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare.

Granskningen genomförs i årskurserna 4-6 i 20 grundskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida¹. *Skolbibliotekarie är inte en officiell titel på en yrkeskategori. I granskningen använder Skolinspektionen titeln "skolbibliotekarie" i de fall rektor använder begreppet om personal som arbetar med skolbiblioteket.*

Mörarps skola, i Helsingborgs kommun, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Mörarps skola den 18-19 januari 2018. Besöket genomfördes av Matilda Yvede och Ulla-Britt Norin. Intervjuer med elever, lärare, skolbibliotekarie, rektor samt besök i skolbiblioteket har genomförts. Mörarps skola F-6 har 111 elever i årskurserna 4-6, varav 48 flickor och 63 pojkar. Det är en kommunal skola i Helsingborgs kommun.

Skolans skolbibliotek är centralt beläget i skolan och öppet för eleverna under skoldagen. Eleverna kan få hjälp med utlåning under hela dagen och det är bemannat klockan 8-10 varje vardag. Det finns ett utlåningssystem som personal använder för att låna ut böcker till elever. Skolbiblioteket sköts av en skolbiblioteksgrupp. Skolbiblioteksgruppen består av två lärare (den ena ansvarar för årskurs F-3 och den andra för årskurs 4-6) och två personal med administrativa funktioner. Skolbiblioteksplanen innehåller aktiviteter som undervisande lärare är ansvariga för att genomföra avseende läsfrämjande arbete samt informationssökning och källkritik. Skolbiblioteket innehåller primärt böcker såsom faktalitteratur och skönlitteratur samt ett fåtal ljudböcker i CD-format. Alla elever i kommunen har tillgång till inläsningstjänst.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/>

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket vid Mörarps skola i flera avseenden är en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. Skolan har de senaste åren genomfört förändringar för att utveckla skolbiblioteket, framför allt avseende skolans arbete med elevers läsförmåga och läsintresse. Bland annat har skolan med hjälp av en bibliotekarie från kommunen gallrat böcker. Skolans personal har deltagit i Skolverkets utbildningssatsning "Läslýftet". Därtill har en skolbiblioteksplan utarbetats av rektorn tillsammans med undervisande personal. Elever ges möjlighet till inflytande över skolbibliotekets verksamhet, dels genom att kunna påverka inköp av litteratur men även genom deltagande i elevernas val med fokus på skolbiblioteket.

Skolinspektionen bedömer dock att skolbiblioteket behöver utvecklas för att vara en integrerad del av skolans undervisning för alla elever och därmed främja elevers lärande och utveckling. Läraren som har ansvar för skolbiblioteket, årskurs 4-6, har ett uttalat ansvar för arbetet med att skolbiblioteket kan vara ett stöd avseende undervisning kopplad till läsning. Däremot har inte lärare för skolbiblioteket förutsättningar för att arbeta med skolbiblioteket fullt ut. Det saknas förutsättningar i tid för uppdraget och kompetens inom medie- och informationskunnighet och källkritik.

Läraren som har ansvar för skolbiblioteket, årskurs 4-6, har undervisning i ett par klasser i årskurserna 4-6. I dessa klasser integreras skolbibliotekets verksamhet i större utsträckning än i övriga klasser årskurs 4-6. I de övriga klasserna sker inte motsvarande inslag och omfattning, varken av den ansvariga läraren eller undervisande lärare. Skolinspektionen bedömer att lärarna inte använder skolbiblioteket likvärdigt utifrån elevernas behov i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn till delar tar ansvar för att förutsättningar för en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet finns. Detta genom att till exempel se till att det finns en skolbiblioteksplan som används av undervisande lärare. Däremot att rektorn inte fullt ut tar ansvar för att skolbiblioteket som pedagogisk resurs även omfattar arbetet med medie- och informationskunnighet samt källkritik, eftersom skolans arbete i dagsläget främst är fokuserat vid läsning. Eleverna får undervisning i källkritik av de undervisande lärarna. Dock, trots att det finns delar som ingår i skolbiblioteksplanen, är det inte helt tydligt vilken roll skolbiblioteket har i arbetet för att eleverna ska få relevanta kunskaper och färdigheter för att hantera digitalisering och källkritik. I detta arbete har skolbiblioteket en utpekad roll utifrån den för grundskolan reviderade läroplanen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Mörarps skola inom några områden behöver utveckla sitt arbete med att använda skolbiblioteket som en pedagogisk resurs för att främja elevernas lärande samt stärka deras digitala kompetens och källkritiska förmåga.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Utvecklingsområde 1

- Rektorn behöver se till att skolbiblioteket har förutsättningar att vara en pedagogisk resurs med utgångspunkt i elevernas behov och för att främja elevernas lärande och utveckling. I detta ingår att ansvarig personal ges tillräckliga förutsättningar avseende tid och kompetens för att kunna utföra sitt arbete.

Granskningen visar att såväl skolbiblioteksgruppen som undervisande lärare saknar förutsättningar för att ta det ansvar de har för att skolbibliotekets verksamhet ska vara en pedagogisk resurs. Den skolbiblioteksansvariga läraren, årskurs 4-6, har cirka 1,5 timme per vecka avsatt för sitt uppdrag med skolbiblioteket. I detta ingår att ta upp skolbiblioteket på arbetslagsträffar cirka en gång per månad och hålla i och ansvara för aktiviteter i biblioteket, vara behjälplig i att planera undervisning och bolla idéer med lärare samt sköta inköp av ny litteratur. Den skolbiblioteksansvarige läraren uppger att tiden har effekter på arbetet. En effekt är att den ansvarige läraren har svårt att följa upp boklådor och bokprojekt i de olika klasserna. Om hen skulle ha mer tid anser hen att det skulle främja elevernas läsutveckling. På skolan finns en ambition att besöka folkbiblioteket, eftersom detta skulle gynna eleverna. Dock visar granskningen att det inte har funnits förutsättningar att genomföra sådana besök under innevarande läsår.

Granskningen visar vidare att skolbiblioteket som pedagogisk resurs inte har någon aktiv roll i arbetet med medie- och informationskunnande samt elevers källkritiska förmåga. Det finns bland såväl skolbiblioteksansvarig lärare som rektor tankar om hur skolbibliotekets verksamhet kan utvecklas för att även omfatta arbetet med att stärka och utveckla elevernas medie- och informationskunnighet samt deras källkritiska förmåga. Det kan exempelvis, enligt rektor, ske genom att befintlig kompetens på skolan ges ett tydligare uppdrag kopplat till skolbiblioteket.

Utvecklingsområde 2

- Rektorn behöver utveckla arbetet med att se till att lärarna använder skolbiblioteket likvärdigt utifrån elevers behov. I detta ingår att skapa strukturer för att användningen av skolbibliotek i högre utsträckning ska utgå från elevernas olika behov.

Granskningen visar att det varierar mellan lärare hur mycket och på vilket sätt de använder skolbiblioteket som ett återkommande inslag i arbetet med att stötta elevernas läsutveckling och annan kunskapsutveckling. Granskningen visar att läraren med ansvar för skolbiblioteket använder det mer integrerat i sin undervisning än vad andra lärare gör. Det framgår av granskningen att såväl rektorn som lärare anser att skolbiblioteksplanen ska vara en miniminivå för användande och integrering av skolbiblioteket som pedagogisk resurs i undervisningen. Hur mycket klasserna använder skolbiblioteket utgår till delar från varje lärarnas engagemang, intresse samt insikt om biblioteksverksamheten. Granskningen visar att skillnaden i användandet av skolbiblioteket därmed inte alltid utgår från elevernas behov.

Utvecklingsområde 3

- Rektor behöver utveckla skolbibliotekets verksamhet genom att tillvarata de kunskaper om eleverna utifrån ett jämställdhetsperspektiv som finns på skolan. I detta innefattas att utveckla strategier för att motverka att elever hamnar i könsstereotypa beteenden avseende exempelvis läslust och läsförmåga.

Granskningen visar att det finns en kunskap, utifrån terminsvisa tester av elevers läsutveckling, om att det råder vissa skillnader i elevernas läsförmåga utifrån vilket kön eleverna har. Denna kunskap tillvaratas inte i dagsläget i skolbibliotekets verksamhet för att stödja eleverna i deras kunskapsutveckling. Bland lärarna finns det en förståelse för att läsförmåga och läsintrasse, på en strukturell nivå, skiljer sig mellan flickor och pojkar. Rektorn har förståelse och kunskap om att denna skillnad även råder på skolan men granskningen visar att denna kunskap i dagsläget inte integreras i skolbibliotekets verksamhet. Skillnad mellan pojkar och flickor följs inte upp och analyseras i syfte att få reda på bakomliggande faktorer. Granskningen visar att rektor inte i tillräcklig utsträckning säkerställt att lärare och skolbiblioteksansvarig har kunskap om denna skillnad.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 5 september 2018 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 40315 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2006:11433) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

X Matilda Yvede

Föredragande
Signerat av: Matilda Yvede

Bilaga 1 – författningsstöd

Bilaga 2 – mall för redovisning till Skolinspektionen

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolbibliotek

Skollagen (2010:800):

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen).

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 661

Paragrafen innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernars intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 284

Med skolbibliotek brukar vanligtvis avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Regeringen anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Regeringen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av regeringens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget.

Enligt regeringens uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Regeringen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Bibliotekslagen (2013:801):

I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet (1 § bibliotekslagen)

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (10 § bibliotekslagen).

Skolbibliotekets ändamål

Bibliotekslagen (2013:801):

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (2 § bibliotekslagen).

Likvärdig utbildning

Skollagen 2010:800:

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 638

Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen. Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning.

Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg (2.8 Rektorns ansvar).
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (2.8 Rektorns ansvar).

Värdegrundsarbete

Skollagen (2010:800):

Målinriktat arbete

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§ (6 kap. 6 § skollagen)

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 320

Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan samt att skolan även involverar elevernas vårdnadshavare i arbetet med att skapa gemensamma utgångspunkter för en trygg skolmiljö. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och

kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet.

Prioriterade grupper

Bibliotekslagen (2013:801):

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information (4 § bibliotekslagen).

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska (5 § bibliotekslagen)

Kvalitetsarbete

Skollagen (2010:800):

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå (4 kap. 4 § skollagen).

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls (4 kap. 5 § skollagen).

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras (4 kap. 6 § skollagen).

Kompetensutveckling

Skollagen (2010:800):

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet (2 kap. 34 § skollagen).

Förarbeten:

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 661

Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling. Enligt andra stycket, som delvis motsvarar 2 kap. 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande

personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 6 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2.8 Rektorns ansvar).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Utvecklingsområde 1: <i>Ange utvecklingsområdet i sin helhet</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 2: <i>Ange utvecklingsområdet i sin helhet</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 3: <i>Ange utvecklingsområdet i sin helhet</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: